

آثار و فوائد دنیوی و اخروی محبت اهل بیت از نظر متکلمان اهل سنت

اورنگ زیب^۱

چکیده

یکی از مهم‌ترین باورهای شیعیان بلکه عموم مسلمانان که تأثیر زیادی بر جنبه‌های گوناگون زندگی ایشان دارد، محبت به اهل بیت علیهم‌السلام است. هدف اصلی این پژوهش بررسی و تبیین محبت اهل بیت علیهم‌السلام از نگاه متکلمان اهل سنت و فوائد دنیوی و اخروی آن است که به استفاده از منابع کتابخانه‌ای نوشته شده است. در این تحقیق اثبات شده است که برخی از متکلمان اهل سنت مانند فخر رازی، فاضل قوشجی، زمخشری، جوینی خراسانی و حتی ابن تیمیه بر اساس احادیث و روایات مورد قبول اهل سنت، محبت اهل بیت علیهم‌السلام را واجب و فرض می‌دانند. برخی از آنها برای اثبات این فریضه به آیات قرآن و روایات استدلال کرده و فوایدی را بر آن مترتب دانسته است.

کلیدواژه‌ها: اهل بیت، محبت، اهل سنت، فخر رازی، فاضل قوشجی

^۱ . پژوهشگر کارشناسی ارشد فلسفه و کلام جامعه المصطفی علیه‌السلام العالمیه نمایندگی خراسان

بدون هدف آفرینش جهان، رسیدن انسان به کمال است و دستیابی به کمال متوقف بر مقدماتی است. شناخت دقیق این مقدمات باعث می‌گردد تا انسان به سهولت و با اطمینان مسیر کمال را طی کند. نکته مهم این است که بسیاری از مقدمات کمال را تنها با مراجعه به متون دینی می‌توان شناخت و بر اساس اصطلاح قرآنی «محبت اهل بیت» با مراجعه به متون دین به‌ویژه آیات قرآن در می‌یابیم که بر مسئله بسیار تأکید شده است. تا آنجا که مودت ذی القربی به منزله اجر رسالت پیامبر ﷺ بیان گردیده است. اکنون این پرسش مطرح می‌شود که آیا میان محبت و مودت اهل بیت و کمال انسان رابطه‌ای وجود دارد؟ هم‌چنین با توجه به این که یکی از ارکان کمال انسان رسیدن به فضایل اخلاقی است، آیا مودت و محبت اهل بیت، فواید و آثار دنیوی و اخروی دارد حب اهل بیت در قرآن و روایات فریقین مطرح شده بیش‌تر دانشمندان مسلمان حب اهل بیت را واجب و ضروری می‌دانند اگرچه بعضی افراد تفریطی حب آن‌ها را لازم نمی‌دانند به‌ویژه در شبه‌قاره (هند و پاکستان) درباره اهل بیت (علیهم‌السلام) تفکرات جدید ظهور کرده است. در این تحقیق تلاش بر این است که دیدگاه متکلمان اهل سنت مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد. دیدگاه‌های موجود در مسئله و ادله آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ضرورت مسئله

دوستی با اهل بیت (علیهم‌السلام) مقدمه محبت به خداوند است و دوست‌داشتن اهل بیت پیامبر ﷺ عشق‌ورزیدن به خداوند است. رسیدن به قله رفیع کمالات معنوی و انسانی بدون عشق اولیای الهی ممکن نیست و پذیرش اعمال و زحمات یک مسلمان در گرو محبت و ولایت اهل بیت (علیهم‌السلام) می‌باشد. امام علی (علیهم‌السلام) از رسول اکرم ﷺ نقل می‌کنند: «لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ... وَ عَنْ حُبِّ أَهْلِ الْبَيْتِ» «در روز قیامت هیچ بنده‌ای قدم بر نمی‌دارد مگر اینکه از چهار چیز سؤال می‌شود... [که چهارمین سؤال از دوستی ما اهل بیت خواهد بود.]» (شیخ صدوق، ۱۳۶۲: ج ۱۲، ص ۲۵۳). براین اساس تقرب به خداوند و رسیدن به سعادت دنیا و آخرت با مودت و محبت آل پیامبر ﷺ آمیخته شده است. بهترین نوع ارتباط با پیشوایان معصوم (علیهم‌السلام) همان محبت و مودت می‌باشد که یک رابطه قلبی و درونی است و خداوند متعال هم در قرآن کریم به چنین ارتباطی دعوت کرده و می‌فرماید «قُلْ لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبِ» (شوری: ۲۳) «بگو: من بر انجام امر رسالت، از شما مزدی نمی‌خواهم مگر دوستی و محبت درباره نزدیکانم.» هر قدر محبت و دلباختگی و ارتباط قلبی با ائمه اطهار (علیهم‌السلام) بیشتر باشد، تبعیت و همرنگی و همراهی و همدلی با آن‌ها نیز بیشتر خواهد شد. نقش عشق و محبت در ایجاد همسانی،

همفکری و همراهی و هم سوئی بسیار مهم است و مردم پیوسته از چهره‌های محبوبشان الگو و سرمشق می‌گیرند. ایمان عاطفی به رهبری حتی در اطاعت سیاسی و اجتماعی هم تاثیر می‌گذارد و زمینه‌ساز تبعیتی عاشقانه می‌شود نه یک اطاعت رسمی و تشریفاتی. در این صورت میان «شناخت»، «عشق» و «پیروی» رابطه‌ای مستحکم به وجود می‌آید، زیرا معرفت محبت می‌آورد و محبت «ولایت و تبعیت» (محدثی، ۱۳۷۹ش: ص ۱۴ و ۱۵)

پیشینه تحقیق

با بررسی انجام شده درباره آثار فوائد دنیوی و اخروی محبت اهل بیت علیهم‌السلام از نظر متکلمان اهل سنت تحقیق مستقلی انجام نشده است ولی در میان کتب و مقالات با برخی از آثار مواجه می‌شویم که در بخشی از آنها به بررسی آثار محبت اهل بیت علیهم‌السلام پرداخته شده است.

مفاهیم

الف) محبت

محبت در لغت به معنای دوست‌داشتن است و در اصطلاح عبارت است از تعلق وجودی و جذب خاص شعوری میان علتی که انسان را به کمال می‌رساند و معلول تکامل یافته، حال فرق نمی‌کند که این علت، غذایی باشد که انسان می‌خورد یا مالی باشد که در آن تصرف می‌کند یا اعتباری که از آن استفاده می‌نماید و یا معلم و آموزگاری که از وی دانش می‌آموزد. (طباطبایی، ۱۴۰۲ق: ج ۱، ص ۴۱۰)

ب) اهل بیت علیهم‌السلام

اهل بیت در لغت

لغت‌شناسان برای کلمات «أل» و «اهل» معانی مختلفی را نقل کرده‌اند که عمده آنها به این شرح می‌باشد: «اهل» بر نوعی رابطه و پیوند میان یک انسان با انسان یا چیز دیگری دلالت می‌کند، همسر یک مرد اهل وی می‌باشد، چنان که نزدیک‌ترین افراد به او نیز اهل او هستند. امت هر پیامبری اهل او به شمار می‌روند. ساکنان یک خانه یا شهر و آبادی، اهل خانه یا شهر و آبادی‌اند. پیروان هر دین و آئینی اهل آن دین هستند. فرد یا افرادی که دانش و هنر و حرفه‌ای دارند، اهل آن دانش و هنر و حرفه محسوب می‌شود. (ابن فارس، ۱۴۰۴ق: ج ۱، ص ۹۳؛ ابن منظور، ۱۴۱۴ق: ج ۱، ص ۱۸۶)

اهل بیت در اصطلاح

لغوی واژه «اهل بیت» با معنای اصطلاحی آن فرق دارد؛ در اصطلاح قرآن و روایات واژه «اهل البیت» پیامبر اسلام ﷺ در معنای خاصی به کار رفته است که فقط شامل پنج تن آل عبا می‌شود؛ راویان شیعه و سنی از خود پیامبر اسلام ﷺ در تفسیر آیه تطهیر: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً» (احزاب، ۳۳) «خداوند فقط می‌خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت (علیهم‌السلام) دور کند و کاملاً شما را پاک سازد».

در نتیجه از لحاظ معنای لغوی زنان پیامبر ﷺ عنوان اهل بیت را دارند ولی از لحاظ معنای خاص اصطلاحی عنوان اهل بیت (علیهم‌السلام) را ندارند و اگر پیامبر اسلام ﷺ فرموده که پنج تن آل عبا اهل بیت (علیهم‌السلام) من هستند منظورشان معنای اصطلاحی خاص آن بوده است نه معنای لغوی آن.

ج) متکلم

مُتَكَلِّمٌ یا کلام‌شناس کسی است که با علم کلام و اصول آن، آشنا باشد.

متکلم خود را موظف و متعهد به دفاع از حریم دین می‌داند. (مطهری، ۱۳۸۸ش: ص ۱۷۹)

متکلم از پیش اعتقاداتی دینی را پذیرفته و سپس درصدد اثبات یا دفاع از آنها بر می‌آید (حسن‌زاده آملی، ۱۳۸۶ش: ج ۲، ص ۱۰۱)

محبت اهل بیت (علیهم‌السلام) در کتاب و سنت

«وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ» (شوری، ۲۲ و ۲۳)

خداوند در آیات فوق ابتدا نتیجه‌ای ایمان و عمل صالح را گوشزد می‌فرماید که آن بهشتی است با همه مطلوباتی که افراد طلب می‌کند و آن را فضل کبیر و یک لطف بزرگ از طرف پروردگار می‌داند سپس در آیه بعد آن بهشت را بشارتی برای اهل ایمان بر می‌شمارد پس از طرح چنین نتیجه‌ای برای دینداران به پیامبرش دستور می‌دهد بگو: من در راستای رسالت که راه دینداری را برای شما گشوده هیچ اجر و مزدی نمی‌خواهم مگر دوستی و مودت نزدیکانم.

علامه طباطبایی رحمه الله می‌فرماید: این که خداوند به پیامبرش می‌گوید در رابطه با اجر رسالت بگو اجری در رابطه با آن نمی‌خواهی مگر دوستی نزدیکانم. از آنجایی که

استثناء در آن آیه منقطع است موضوعی است در رابطه با هدایت مسلمانان و با توجه به آیه ۴۸ سوره سبأ که می‌فرماید «قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرِ فَهَوْ لَكُمْ» بگو این اجر و مودت ذی القربی که از شما می‌خواهیم باز در رابطه با ادامه‌ی دینداری است و آن برای خود شما خوب است زیرا اسلام هرگز مردم را دعوت نمی‌کند- لذا مودتی که اجر رسالت فرض شده چیزی ماورای خود رسالت و دعوت دینی و بقاء دوام آن نیست و در واقع همان است که بگویند من هیچ اجری نمی‌خواهم همچنین در جواب کسانی که می‌گویند اگر (فی القربی) خانواده‌ی پیامبر ﷺ محسوب شود پیامبر ﷺ متهم می‌شوند به این که دین خدا را وسیله‌ی ارتزاق خانواده‌ی خود کرده و لذا فی القربی باید به کسانی دیگری نسبت داد. علامه طباطبایی استناد می‌کنند به آیه‌ی (قل لا أسئلكم علیه اجر ان هو الا ذکری للعالمین) بگو این اجری که در برابر رسالتم به شما پیشنهاد می‌کنم؛ یعنی مودت فی القربی چیزی نیست جز ذکری للعالمین ذکر وسیله‌ی الهی شدن بشریت تا مردم معارف دین خدا را از اهل بیت بگیرند نه این که مالی به آن‌ها بدهند. پس اجری که در آیه مورد بحث در رابطه با رسالت خواسته شده نفعی است که عاید مؤمنین می‌گردد نه عاید عترت پیامبر ﷺ. مضافاً در سوره فرقان آیه ۵۷ می‌فرماید «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا» یعنی مزد من در انجام رسالت این است که اگر یکی از شما می‌خواهد راهی به سوی پروردگارش اتخاذ کند و دعوت مرا به اختیار بپذیرد همین مزد من است یعنی چیزی جز دعوت در کار نیست.

دوستی اهل بیت (علیهم السلام) عهد الهی است

«إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» (مریم/۹۶)

کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند به‌زودی خدای رحمان برای آنان محبتی در دل‌ها قرار می‌دهد این آیه یکی از اسباب محبت را ایمان و عمل صالح می‌شمارد. ایمان و عمل صالح دارای جاذبه و کشش خاصی است هنگامی که اعتقاد به یگانگی خداوند پذیرش رسالت که از تابش در روح فکر گفتار و رفتار انسان به‌صورت اخلاق عالی انسان تقوای پاکی درستی امانت شجاعت ایثار و گذشت تجلی کند.

آیه ۹۶ سوره مریم هر چند در مقام بیان محبت اختیاری نیست بلکه بیشتر در مقام بیان ایمان و عمل صالح است و این که محبت را خدا قرار می‌دهد اما از روایاتی که درباره این آیه نقل شده است استفاده می‌شود که یکی از مصادیق آن محبت اهل بیت (علیهم السلام) است و قراردادن خداوند این محبت را در دل‌ها نشانه آن است که محبت اهل بیت (علیهم السلام) پسندیده مورد رضا و خواست خداوند است حاکم حکانی نیز در شواهد التنزیل از جابر بن عبدالله نقل می‌کند که رسول خدا ﷺ به علی بن ابی طالب (علیه السلام) فرمود ای علی بگو پروردگارا دوستی مرا در دل مومنان بیفکن پروردگارا برای من نزد خودت عهدی قرارداده

پروردگارا نزد خود برای من دوستی قرارده، سپس خداوند این آیه را نازل کرد فرمود: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» (مریم/۹۶) پس هیچ مرد و زن مومنی را نمی‌یابید جز آن که در قلبش دوستی اهل بیت (علیهم‌السلام) است. غیر از مواردی که ذکر شد آیاتی دیگر هم هستند که در آنها درباره محبت اهل بیت (علیهم‌السلام) ذکر شده است، اما به همین‌ها بسنده می‌کنیم و به مواردی از احادیث را هم در ذیل ذکر می‌کنم. به سند خود از حضرت علی (علیهم‌السلام) ابن ابی طالب روایت کرده است که یکی از روزها رسول خدا ﷺ دست حسنین (علیهم‌السلام) بدست مبارک خود گرفته و فرمود کسی که مرا و این دو فرزند و پدر و مادرشان را دوست بدارد در روز قیامت هم درجه من خواهد بود. (جیبوری هندی، ۱۴۰۵ق: ج ۶، ص ۲۱۷) چنین روایت کرده است کسی که آنان را دوست بدارد مرا دوست می‌دارد و کسی که با آنان کینه توزی نماید با من کینه توزی نموده است نوشته است مراد از آنان حسن و حسین و فاطمه و علی (علیهم‌السلام) هستند و این حدیث را ابن عساکر از زید بن ارقم روایت کرده است پیغمبر اکرم ﷺ فرمودند اهل بیت (علیهم‌السلام) من برای امتم امن و امان هستند. (حاکم نیشابوری، ۱۴۳۵ق: ج ۳، ص ۱۴۹)

محبت اهل بیت (علیهم‌السلام) از نظر متکلمان اهل سنت

بسیاری از متکلمان اهل سنت قائل به محبت اهل بیت هستند. در ذیل نظر چند تن از متکلمان برجسته اهل سنت مطرح شده است.

نظریه فاضل قوشچی

فاضل قوشچی که از عالمان اهل سنت و شارح «تجريد الاعتقاد» مرحوم خواجه است می‌گوید: «و وجوب المحبه فانه كان من اولی القربى و محبه اولی القربا واجبه لقوله تعالى ﴿قل لا اسئلكم...﴾» وی که نوعاً نقدهایی بر کلام خواجه می‌گیرد اما در اینجا مناقشه‌ای نمی‌کند که دلالت بر پذیرش و عدم نقد ایشان دارد. (فاضل قوشچی، ۱۴۳۵ق: ص ۲۸۸)

نظریه فخر رازی

همچنین اصحاب اهل سنت ما نیز بر کشتی محبت آل محمد سوار شدند و به ستارگان افق چشم دوختند، به امید اینکه از خداوند متعال سلامت و سعادت دنیا و آخرت را کسب کنند الا الموده فی القربى مگر محبت در نزدیکیان، زیرا این آیه بر وجوب محبت به خاندان رسول خدا ﷺ و محبت به اصحاب دلالت دارد. (فخر رازی، ۱۴۲۰ق: ج ۲۷، ص ۱۶۷)

نظریه محیی الدین عربی

محبی الدین عربی در تفسیر «و من یقترب حسنه» می گوید:

«محبت آل پیامبر ﷺ — که علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) هستند — حسنه و نیکی است، به واسطه پیروی و تبعیت از ایشان. آن محبت ایجاد نمی شود مگر بر اساس صفای درون و بقای پاکی فطرت. همه سبب توفیق در تابع بودن و پذیرفتن هدایت آنان و رسیدن به مقام شهود است تا آنجا که صاحب محبت اهل بیت (علیهم السلام) از پیروان ولایت می شود و در روز قیامت با آنان محشور می گردد» (ابن عربی، ۱۳۸۸: ج ۴، ص ۸۳)

نظریه استاد عدنان طراد ابراهیم

چرا محبت اهل بیت (علیهم السلام) واجب و عقیده است؟

این دین بزرگ دارای پایه‌هایی است که بر آن استوار است که همگی مهم و مکمل یکدیگرند، اما از بهترین و مهم‌ترین و بارزترین این پایه‌ها (عشق به خدا) است و در ذیل آن محبت رسول خدا ﷺ و حب اهل بیت (علیهم السلام) است. (طراد عدنان، ۱۹۶۷م: ص ۸۵)

نظریه زمخشری

زمخشری در تفسیر آیه مودت می گوید:

محبت اهل بیت (علیهم السلام) بر همه مسلمانان واجب است و کسی که در محبت اهل بیت (علیهم السلام) بمیرد شهید مرده است.

پیامبر خدا ﷺ: بهشت بر کسی که به اهل بیت (علیهم السلام) من ستم کند و با آزدن عترتم مرا بیازارد، حرام گردیده است. (زمخشری، ۱۳۸۹: ج ۳، ص ۴۰۲)

نظریه ابراهیم جوینی خراسانی

محبت اهل بیت (علیهم السلام) بر هر مسلمان واجب است.

ابن عمر روایت کرده است:

رسول خدا ﷺ فرمود: هر که می‌خواهد بر خدا توکل کند، اهل بیت (علیهم السلام) مرا دوست بدارد و هر که می‌خواهد از عذاب قبر نجات یابد، اهل بیت (علیهم السلام) من را دوست بدارد و هر که عقل می‌خواهد، اهل بیت (علیهم السلام) مرا دوست بدارد، و هر که می‌خواهد بی حساب وارد بهشت شود، اهل بیت (علیهم السلام) مرا دوست بدارد که خداوند آنان را دوست ندارد جز به نفع دنیا و آخرت. (هذا هو الصواب الموافق لنسخه السيد علی نقی ومقتل الخوارزمی) (جوینی خراسانی، ۱۴۰۰ق: ج ۲، ص ۲۹۴)

نظریه ابن تیمیه

محبت اهل بیت (علیهم السلام) را واجب می‌داند حال آنکه بسیاری از مخالفانش که او را منکر فضائل اهل بیت (علیهم السلام) می‌دانند و می‌نمایند دوستی اهل بیت (علیهم السلام) را واجب می‌شمارد. (ابن تیمیه، ۱۴۰۱ق: ج ۲۸، ص ۲۱۹) در جای دیگر آورده «قال رسول الله: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحِبُّوكُمْ لِلَّهِ وَ لِقُرَابَتِي» سوگند به آن که جانم در دست اوست، مؤمن قلمداد نمی‌شوند مگر آن‌گاه که شما را برای رضای خدا و به سبب خویشاوندی من دوست بدارند.

نظریه ثناءالله پانی پتی

محبت اهل بیت (علیهم السلام) بر امت محمدی واجب است. ثناءالله پانی پتی در خاتمه سیف المسلول در کشف و الهام ائمه اثنا عشر، امامت را ثابت کرده و گفته از حدیث پیغمبر و از کتاب خدا، امامت را ثابت کرد. قل لا أسئلكم عليه اجرا الا الموده فى القربى؛ وجوب محبت اهل بیت (علیهم السلام) را ثابت کرد لهذا بر امت محمدی (علیهم السلام) واجب است جانشین پیامبر (علیهم السلام) رجوع کنند همین دلیل کافی است برای محبت اهل بیت (علیهم السلام) و با اهل بیت تمسک داشته باشند. (موسوی هندی، ۱۴۲۵ق: ج ۲، ص ۱۳)

ادله متکلمین اهل سنت بر محبت اهل بیت (علیهم السلام)

- فخر رازی بر محبت اهل بیت (علیهم السلام) چند تا دلائل آورده که ما ذکر می‌کنیم.
۱. اولاً از صاحب کشف نقل می‌کند آیه مودت نازل شد مسلمانان از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سوال کردند خویشاوندان شما چه کسانی اند، بر ما مودت واجب شده است، فرمود علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) این چهار تن ذی القربى هستند ثابت می‌شود محبت آن واجب است.
 ۲. چند مرتبه پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود «فاطمه بضعه منی» (حاکم نیشابوری، ۱۴۳۵ق: ص ۹۵۰) «یوذینی ما یوذیها» (قندوزی، ۱۴۲۲ق: ص ۱۶۴)
- فاطمه پاره تن من است هر کس ایشان آزار داده مرا آزار داده است و احادیث متواتر ثابت شده است او علی، حسن و حسین (علیهم السلام) را دوست داشته است از اینجا ثابت می‌شود محبت اهل بیت (علیهم السلام) بر امت مسلمه واجب است چون خدا خود در قرآن حکم کرده است، والتبعوه لعلکم تهتدون (اعراف: ۱۵۸)
- از او پیروی کنید تا هدایت شوید نیز فرموده: «فلیحذر الذین یخالفون عن امره» (نور: ۶۳)

کسانی که او را مخالفت می‌کنند، از عذاب الهی بترسند و نیز فرموده: «قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله» (آل عمران: ۳۱) بگو اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و نیز فرموده: «لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه» (احزاب: ۲۱) برای شما در زندگی رسول خدا ﷺ سر مشقی نیکو بود.

۳. دعا برای آل، این بزرگ‌ترین افتخار برای آل محمد است در آخر تشهد نماز اللهم صل علی محمد و علی آل محمد و ارحم محمدا و آل محمد خوانده می‌شود، در حق غیر آل محمد دیده نشده است، لهذا این دلائل ثابت می‌شود محبت محمد و آل محمد واجب است. (فخر رازی، ۱۴۲۰ق: ج ۱۴، ص ۱۶۴)

۴. سیوطی هم آورده است از ابن عباس روایت نقل کرده است، وقتی آیه قل لا اسئلكم نازل شد مسلمانان از رسول خدا ﷺ سوال کردند، خویشاوندان شما چه کسانی هستند که بر ما مودت ایشان واجب شده است، فرمود: حسن و حسین و ولداهما. (سیوطی، ۱۴۰۴ق: ج ۷، ص ۳۰۰)

۵. محی الدین عربی در تفسیر و من یقترب حسنه می‌گوید:

محبت آل پیامبر ﷺ علی و فاطمه، حسن و حسین علیهم السلام حسنه و نیکی است، محبت ایشان از صفای درون بقای پاکی ایجاد می‌شود، همه توفیق سبب تابع بودن هدایت آنان پذیرفتن هدایت آنان مقام شهود است، درباره محبت و ولایت ایشان در روز قیامت سؤال پرسیده خواهد شد. (ابن عربی، ۱۳۸۸: ج ۲، ص ۴۳۳)

آثار و فوائد محبت اهل بیت علیهم السلام

الف) آمرزش گناه

از اموری که سبب آمرزش گناهان می‌شود محبت اهل بیت علیهم السلام است که روایات فراوان و متواتری از معصومین علیهم السلام در مورد آن رسیده است و تنها اثر محبت اهل بیت علیهم السلام در آمرزش گناهان پرداخته، بعضی روایات که در این مورد رسیده را ذکر می‌کنیم، امام صادق علیه السلام فرمود: "ان حبنا اهل البيت لیحط الذنوب عن العباد کما تحط الريح الشدیدة الورق عن الشجر" دوستی ما اهل بیت موجب ریزش گناهان بندگان می‌شود آن‌چنان که تندباد و توفان موجب ریزش برگ درختان می‌گردد. امام زین العابدین علیه السلام می‌فرماید من احبنا لله نفعه حبنا ولو کان فی جبل الدیلم و من احبنا لغير الله فان الله یفعل ما یشاء ان حبنا اهل بیت یساقط عن العباد الذنوب کما یساقط الريح الورق من الشجر. (طبری، ۱۳۸۳ق: ص ۲۱۹) کسی که ما را برای خدا دوست داشته باشد این محبت برای او نفع می‌رساند و لو این که در کوه دیلم باشد و کسی که ما را برای غیر خدا دوست داشته باشد

خدا با او هر جور بخواهد عمل می‌کند به‌راستی که دوستی ما اهل بیت (علیهم‌السلام) گناهان را از بندگان خدا ساقط می‌کند همان‌گونه که باد برگ درختان را می‌ریزد.

ب) تبدیل سیئات به حسنات

ثقفی می‌گوید از امام باقر (علیه‌السلام) در مورد این آیه شریفه پرسش نمودم که می‌فرماید «فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا» (فرقان: ۷۰) کسانی که خداوند سیئات و گناهان آنان را تبدیل به حسنات می‌کند و خداوند غفور و رحیم است، حضرت فرمود: روز قیامت مؤمن گنهکاری را می‌آورند تا در جایگاه حساب می‌ایستند و خداوند خودش متکفل حساب او می‌شود تا احدی از مردم بر حساب او آگاهی پیدا نکند اما تنها به خود می‌کند و می‌پذیرد که گناه کرده و مستحق عقاب و عذاب است آن‌گاه خداوند به مأمورین نوشتن اعمال دستور می‌دهد گناهان او را به حسنات تبدیل کنید و آن را در معرض نمایش مردم بگذارد در این هنگام مردم می‌گویند این بنده را ببینید که یک گناه هم ندارد، در این هنگام خداوند امر می‌کند که او را به بهشت ببرند. تاویل این آیه این است، امام باقر (علیه‌السلام) در پایان فرمود این تبدیل سیئات به حسنات برای شیعیان و محبین ماست. (طبری، ۱۳۸۳ق: ص ۲۶)

ج) سرچشمه خیر و سعادت

(آیت الله بهجت) در حدیث آمده است که: لو اجتمع الناس علی حب علی بن ابی طالب لما خلق الله النار. (مجلسی، ۱۴۰۳ق: ج ۳۹، ص ۲۴۹) اگر همه مردم بر محبت علی (علیه‌السلام) گرد می‌آورند خداوند هرگز آتش جهنم را نمی‌آفرید و نیز آمده است (ولواحب اهل الارض علیا کمحبه اهل السماء ولما عذب الله احدا بالنار) (رخشاد، ۱۳۸۳ش: ص ۱۱۰۰) اگر ساکنان زمین مانند اهل آسمان علی (علیه‌السلام) دوست می‌داشتند هیچ‌گاه خداوند کسی را با آتش جهنم عذاب نمی‌نمود، هر چند حدیث به حسب ظاهر در مقام بیان مقام امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) است ولی محبت او موجب تبعیت از او تبعیت از او موجب دخول در جنت است ولو همین محبت و تولی هم از اعظم واجبات و سرچشمه خیر و سعادت است.

د) خشنودی پروردگار

خشنودی و رضایت پروردگار بزرگ‌ترین سعادت برای مؤمنان است قرآن کریم در این‌باره می‌فرماید: خداوند به مردان و زنان با ایمان باغ‌های وعده داده است از زیر درخت‌هایش نهرها جاری است، در آن جاودانه خواهند بود و نیز بهشت‌ها جاودان وعده داده است و خشنودی خدا بزرگ‌تر است، خشنودی پروردگار برای شیعیان اهل بیت (علیهم‌السلام)

است روایت پیامبر اکرم ﷺ درباره مسلمانان فرمود: هر کس علی (علیه السلام) را دوست بدارد مرا دوست داشته است هر کس مرا دوست بدارد از او خدا خوشنود است از هر کس خدا خوشنود شود برای ایشان بهشت خواهد بود.

ه) پذیرش اعمال

روایت: ابن عباس می گوید: به پیامبر خدا ﷺ گفتم مرا پندی بده، فرمود: بر تو باد دوستی با علی بن ابی طالب، سوگند به آن که مرا به حق به پیامبری فرستاد کار نیکی از بنده ای پذیرفته نمی گردد مگر این که از او درباره دوست داشتن علی بن ابی طالب پرسش شود.

و) شادی به هنگام مرگ

مرگ برای گروهی آسایش و رفاه است و برای گروهی دیگر رنج و عذاب این خوشی و ناخوشی از لحظه مرگ آغاز می گردد از جمله کسانی که به هنگام آشکار شدن سختی های مرگ در شادمانی به سر می برند دوستان و محبان علی (علیه السلام) هستند. روایت: پیامبر خدا ﷺ فرمود: ای علی پیروانت در سه جایگاه شاد مانند هنگام خارج شدن روح از جسمشان (که من و تو نظاره گر آنانیم) به وقت پرسش و پاسخ در قبرشان در روز رستاخیز و بر پل صراط زمانی که مردم از باورهایشان پرسیده می شوند و پاسخی ندارد. روایت: پیامبر گرامی ﷺ درباره آثار محبت اهل بیت (علیهم السلام) به هنگام مرگ فرموده است: هر کس علی را دوست بدارد خداوند سختی های مرگ را برایش آسان می کند و قبرش را باغی از باغ های بهشتی قرار می دهد. (مجلسی، ۱۴۰۳ق: ج ۷، ص ۲۲۲)

نتیجه

با این تحقیق می توان به این نتیجه رسید که محبت اهل بیت (علیهم السلام) بر هر انسان مسلمان واجب و فرض است. اکثر اهل سنت محبت اهل بیت (علیهم السلام) را واجب و فرض می دانند؛ چرا که می گویند هر چیز یک اساس دارد و اساس دین محبت اهل بیت (علیهم السلام) است و قرآن هم مودت و محبت اهل بیت (علیهم السلام) را واجب و فرض می داند. همچنین اذعان دارند به اینکه ایمان در دل کسی داخل نمی شود مگر هر کس محبت اهل بیت (علیهم السلام) داشته باشد. محبت اهل بیت (علیهم السلام) فوائد دنیوی و اخروی زیاد دارد. برای دنیا محبت اهل بیت (علیهم السلام) اطمینان قلب مؤمن است و برای آخرت شفاعت در قیامت است. نتیجه محبت اهل بیت (علیهم السلام) این است که انسان امیدش از آنچه در دست دیگران است، قطع می شود و نسبت به مردم ناامید می شود که طبیعتاً مقدمه امیدواری نسبت به خدای متعال است و تا

انسان امید به غیر دارد، زمینه امیدواری نسبت به خدای متعال فراهم نمی‌شود. رسیدن به کمالات معنوی و انسانی بدون دوستی اولیای الهی ممکن نیست و پذیرش اعمال و زحمات یک مسلمان در گرو محبت و ولایت اهل بیت (علیهم‌السلام) می‌باشد. امام علی (علیه‌السلام) از رسول اکرم (ص) نقل می‌کنند: «لا تزول قدما عبد یوم القیامه حتی یربع عن اربع. . . و عن حینا اهل البیت؛ در روز قیامت هیچ بنده‌ای قدم بر نمی‌دارد مگر اینکه از چهار چیز سؤال می‌شود، [که چهارمین سؤال] از دوستی ما اهل بیت خواهد بود.» (شیخ مفید، ۱۳۶۴ش: ص ۳۵۳)

منابع:

- قرآن کریم
- أبو بلال، ابراهیم، طراد، عدنان، نورالانوار فی محبه اهل البیت الاطهار، ناشر فارابی- دمشق، ۱۹۶۷م
- ابن عربی، محمد بن علی، رحمه من الرحمن فی تفسیر و اشارت القرآن، چاپ امیران، قم انتشارات آیت اشراق، ۱۳۸۸
- حاکم نیشابوری، محمد بن عبدالله، مرکز البحوث و تقنیه المعلومات دارالتواصل. ۱۴۳۵-۲۰۱۴. المستدرک علی الصحیحین. ۸ ج. بیروت - لبنان: دارالتواصل.
- خراسانی جوینی ابراهیم، فرائد السمطین فی فضائل المرتضی و البتول والسبطن والائمة من ذریتهم، الناشر دارالحیب ۱۴۰۰
- رازی فخر، التفسیر الکبیر ج ۲۷-۲۸ ص ۱۶۷ الطبعة الثانية، الناشر دارالکتب العلمیه طهران
- زمخشری، محمود بن عمر بن محمد، تفسیر کشاف، ترجمه مسعود انصاری، ققنوس، چاپ اول، ۱۳۸۹.
- سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر، و ابن عباس، عبدالله بن عباس. ۱۴۰۴. الدر المشور فی التفسیر بالمأثور، قم، مکتبه آیه الله العظمی المرعشی النجفی (ره).
- قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع الموده لذوی القربی، قم، اسوه، ۱۴۲۲ق
- قوشجی فاضل و علامه حلی، الجامع لشرحی التجرید، نشر تهران، انتشارات دانشگاه مذاهب اسلامی ۱۳۹۶ش ۲۰۱۷م
- محدثی، جواد، عشق برتر، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۹.

- مفید، محمد بن محمد، امالی شیخ مفید، ترجمہ حسین استاد ولی، مشہد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۶۴.
- موسوی، ہندی، میر حسن میر، نورالانوار ترجمہ عبقات الانوار، ناشر مدرسہ علی بن ابی طالب، چاپ ۲۰۴ عیسوی ۱۴۲۵ھ
- بشارہ المصطفیٰ لشیعہ المرتضیٰ طبری ابی جعفر محمد، منشورات المکتبہ الحیدریہ و مکتبہا فی النجف، ۱۳۸۳ھ ۱۹۶۳م
- منہاج است لسنہ النبویہ فی نقض کلام الشیعہ والقی در ربہ، ناشر دارالفکر
- مجلسی محمد باقر، بحارالانوار، ناشر داراحیاء التراث العرب، چاپ ۱۴۰۳ھ ۱۹۸۳م
- متقی ہندی، کنز العمال فی سنن الاقوال والافعال، ناشر موسسہ الرسالہ الطبعہ الخامسہ ۱۴۰۵ھ ۱۹۸۵م
- ابن تیمیہ احمد بن عبدالحلیم، مجموع الفتاوی، ناشر بیروت دارلکتب العلمیہ م: ۲۰۰۰ ق ۱۴۰۱
- مطہری مرتضیٰ، آشنایی با علوم اسلامی، ناشر دفتر تبلیغات قم، چاپ ۱۳۸۸
- مصطفیٰ ابراہیم، المعجم الوسیط، ناشر استانبول ترکیہ دارالدعویہ ق ۱۴۰۱
- ابن منظور محمد بن مکرم، لسان العرب، ناشر بیروت دار صادر، می ۱۹۵۵ و ۱۹۵۶ ق
- دیلمی حسن بن محمد، اعلام الدین فی صفات امیرالمؤمنین، ناشر موسسہ آل البیت، احیاء التراث ق ۱۴۰۸
- رخشاد محمد حسین، در محضر بہجت، ناشر موسسہ فرہنگی سماء، چاپ ۱۳۸۲
- املی حسن زادہ، مآثر آثار ناشر قم، الف لام میم چاپ ۱۳۸۶
- طباطبائی محمد حسین، (۱۴۰۲ق)، المیزان، ج ۱، چاپ دوم، مؤسسہ الأعلمی للمطبوعات، بیروت.

